

A szlovéniai magyar és olasz kisebbség autonómiája, politikai képvisellete

1. Kisebbségek és létszámuk

A kétmillió ország lakosságának mintegy kilenczede szlovén. A különböző népcsoportok közül alkotmányosan elismert őshonos nemzeti közösségnek a magyarok és az olaszok számítanak, nekik az alkotmányban biztosított külön jogaik vannak, a szlovén kisebbségpolitika lényegében erre a két kisebbségre korlátozódik.

A szlovéniai magyarság közvetlenül a szlovén–magyar határ mentén, Muravidéken él. Az etnikailag mindig vegyes terület a trianoni békeszerződés döntése értelmében került a jugoszláv államhoz, amelynek felbomlása után az önálló Szlovénia része lett. A hermetikusan lezárt határ, a mesterséges betelepítések, az állam beolvasztási törekvései miatt az itt élő magyarság asszimilálódása gyors volt, ötven év alatt lélekszámának negyedét elvesztette. Ma a becslések szerint mintegy 8 - 10 ezer főt számláló magyarság aránya 0,4%, döntően Lendva és Muraszombat környékén, határ menti, kevert nemzetiségű, kis létszámú falvakban élnek, Muravidék lakosságának mintegy tizedét teszik ki.¹ A hivatalos statisztikai adatok ennél elszomorítóbb képet festenek, a 2001-es népszámláláson alig valamivel több mint

¹ A szlovéniai magyarok száma hivatalos adatok alapján: 1910-ben 20 800, 1,6%, 1921-ben 14 500, 1,4%, 1948-ban 10 600, 0,7%, 1971-ben 9800, 0,6%, 1991-ben 8500, 0,4%, 2001-ben 6200, 0,3%. A Határon Túli Magyarok Hivatalának jelentése a Szlovéniában élő magyar közösség helyzetéről. www.htmh.gov.hu. A tartalmas anyagot évente frissítették, és a HTMH honlapján teljes terjedelmében hozzáférhető volt. A HTMH megszűntetése a honlap sorsát is megpecsételte, az ott található anyagokat, elemzéseket eddig nem találtam meg másutt (ettől még létezhetnek valahol), ezért a hivatkozott jelentés mostani elérhetőségét nem tudom megadni.

6 ezer fő vallotta magát magyarnak, ami jelentős csökkenés a tíz évvel korábbihoz képest.

Az Isztriai-félszigeten évszázadokon át, egészen a II. világháború végéig virágzó olasz közösség élt. A szlovéniai olaszok 1945 után kerültek kisebbségi pozícióba, amikor Jugoszlávia nyugat felé kiterjesztette határait. Az akkor mintegy 400 ezer fős népcsoport háromnegyede jugoszláv fennhatóság alá kerülve, az üldöztetések miatt elmenekült szülőföldjéről. Az 1990-es évekre a szlovéniai és horvátországi olaszok létszáma az ötven évvel korábbinak alig egytizedére olvadt. Szlovéniában a mintegy 3 ezer olasz máig a hajdani kompakt olaszlakta térségben él, ám a három helyi közigazgatási körzetben is mindössze a népesség töredékét alkotják.²

Az alkotmány az 5 ezer fős cigányságot is kisebbségként ismeri el, de nem sorolja az őshonos nemzeti közösségek közé, a két autochton népcsoporthoz képest kevésbé nagyvonalú a rájuk vonatkozó szabályozás, jogaikat egyszerű törvény garantálja.³

Problematisz a szlovéniai német ajkú közösség helyzete. A korábban tízezres nagyságrendű népcsoport döntő része a II. világháború alatt és után kénytelen volt elhagyni szülőföldjét, a maradék kis létszámú, szlovén becslések szerint néhány száz fős, saját számításaik alapján pedig mintegy háromezer főt számláló németiséget jogaiktól megfosztották, 1991 után az önálló szlovén állam sem ismerte el őket kisebbségként – pedig Ausztria ezt elvárta déli szomszédjától.⁴ 1992-ben az osztrák állam jelezte, hogy vállalja a szlovéniai németajkú kisebbség védhatalmának szerepét. Hosszas viták után 2002-ben a két ország kompromisszumos megoldásként egy olyan kulturális egyezményt kötött, amely ezt a kérdést is próbálja rendezni.⁵ De ezzel a szlovéniai német-osztrák népcsoport még nem lett elismert kisebbség. Szlovénia attól tart, hogy ha önálló kisebbségként elismeri őket, akkor követelések lavináját indítaná el, és ugyanezt a jogot meg kellene adni a szerbeknek, a horvátoknak és a többi volt jugoszláviai népcsoportnak.

A lakosság 7%-át alkotó, körülbelül negyedmillió egyéb délszláv nemzetiségű, volt jugoszláv állampolgárok (főleg horvátok, szerbek, bosnyákok) ugyanis

² Vizi Balázs: A határon túli olaszoktól a külföldön élő olasz állampolgárokig. In Halász–Majtényi–Szarka (szerk.): *Ami összeköt? Státustörvények közel s távol*. 2004, 183, Marko, Joseph: Der Minderheitenschutz in den jugoslawischen Nachfolgestaaten. 1996, 124, Ethnic Minorities in Slovenia. 1994, 40–42, 48–49.

³ Marko, Joseph: *Der Minderheitenschutz in den jugoslawischen Nachfolgestaaten*. 125–130.

⁴ Calic, Marie-Janine: Nationalitätenfragen und Minderheitenpolitik in Slowenien. In Bricke, W. Dieter: *Minderheiten im östlichen Mitteleuropa*. 1995, 175.

⁵ Szilágyi Imre: Szlovén dilemmák a bezárkózás és a nyitottság között. In Kiss J. László (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában*. 2003, 335.

szintén el nem ismert kisebbségek, nincs kollektív jogalanyiságuk, jószerével emigránsoknak minősülnek. Közülük a legtöbben a függetlenség után rövidesen megkapták az állampolgárságot,⁶ csaknem kétszázezren kettős állampolgárságúvá váltak, ők a szlovén mellett a nemzetiségüknek megfelelő jugoszláv utódállam polgárai is lettek.

2. Jugoszláviai előzmények

A II. világháború utáni kommunista Jugoszláviában a nemzetiségi jogokat az egymást követő alkotmányok egyre kiterjedtebb mértékben biztosították. Az államon belül a szlovén tagköztársaság ment el a legmesszebb a kisebbségvédelem terén. Az 1974-es szlovén alkotmány részletesen tartalmazta a kisebbségi jogokat, elismerve a pozitív diszkrimináció, a kollektív „többletjogok” szükségességének elvét is. Mód nyílt az őshonos kisebbségként meghatározott magyar és az olasz nemzetiségek érdekvédelmi szervezeteinek megalakítására, sőt e két népcsoport a helyi tanácsokban és a tagállami törvényhozó testületben is garantált képviselőlethez jutott: a magyar és az olasz közösségnek legalább egy-egy képviselővel rendelkeznie kellett a szlovén parlamentjében.⁷

A kisebbségek által is lakott községekben a települési tanácsok mellett létrejöttek a magyar és az olasz nemzetiségi tanácsok, oktatási-művelődési közösségek. Egészen a rendszerváltásig magyar részről Lendván és Muraszombaton működtek ilyen szervezetek, ezekből alakult meg 1975-ben az úgynevezett Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség.

Az olaszok, illetve a magyarok által is lakott területeken bevezették a kétnyelvűséget a hivatali életben (települések és utcák névtáblái, családi és utónevek anyakönyvezése, személyi igazolványok, útlevelek, nyomtatványok), Jugoszlávián belül itt biztosították az anyanyelvű oktatás számára a legkedvezőbb lehetőségeket.⁸

⁶ Kérelmük esetén a Szlovéniában állandó lakhellyel rendelkező jugoszláv állampolgárokat nemzetiségre való tekintet nélkül honosították, de kizárták az állampolgárságból azokat, akik Szlovénia ellen részt vettek a tíznapos háborúban. A délszláv háborúk során menekültekre az a szabály vonatkozik, hogy az állampolgárság megszerzéséhez legalább tíz évig Szlovéniában kell élniük, és beszélniük kell a szlovén nyelvet. Calic, Marie-Janine: *Nationalitätenfragen und Minderheitenpolitik in Slowenien*. 172., 181–182, Marko, Joseph: i. m. 123–125, 131.

⁷ Kaltenbach Jenő: *A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának jelentése a 2006. évi kisebbségi választásokról*. 2007. január. A szlovén választási rendszer c. fejezet, 31–32.

http://www.obh.hu/nek/hu/ugyek/vizsgalati_jelentes_2006.pdf, Marko, Joseph: i. m. 145.

⁸ Arday Lajos: A jugoszláviai magyar nemzetiség helyzete. In *Jelentések a határokon túli magyar kisebbségek helyzetéről*. 1988, 278, 299.

Az 1989-es szlovén alkotmánymódosítás növelte a kisebbségi szervezetek hatókörét, többek között beleszólási jogot nyertek az anyanemzettel való kapcsolattartásba. 1991 nyarán a két népcsoport egységesen kiállt a független Szlovénia mellett. Az új állam pedig már létrejöttékor kinyilvánította, hogy a magyar és az olasz kisebbséghez tartozókat továbbra is megilletik az alkotmányban és a nemzetközi szerződésekben addig biztosított jogok.⁹

3. Alkotmányban garantált jogok

Miután az ország elnyerte függetlenségét, 1991 decemberében a parlament új alkotmányt fogadott el. 1974-hez képest a kisebbségeket érintő jelentős változások annyiban foglalhatók össze, hogy a nemzetiségek helyett nemzeti közösségnek elnevezett két őshonos kisebbség jogait jelentősen kiterjesztette, bár egyetlen kisebbségi csoportot sem ismert el államalkotónak. Ugyanakkor az alkotmány Szlovéniát nem definiálta nemzetállamnak, és úgy fogalmaz, hogy Szlovénia az „összes állampolgárának az állama”.¹⁰ Érdekesség, hogy az alkotmány 5. cikkében Szlovénia együtt deklarálta azt, hogy „az állam biztosítja az őshonos olasz és magyar nemzeti közösség jogait, illetve gondoskodik az őshonos szlovén nemzeti közösségekről a szomszéd országokban...”¹¹

Az általános kisebbségvédelmi elveken, az anyanyelv szabad használatán, a nemzeti identitás szabad kifejezésének garantálásán túl¹² az alaptörvény a két autochton nemzeti közösség egyéni és kollektív jogainak széles skáláját tartalmazza, a két kisebbség speciális, egyedi jogokat élvez az oktatás, a kultúra, a tájékoztatás területén, személyi elvű autonómiával rendelkezve önkormányzatokat hozhatnak létre. Szlovénia kötelezi magát a kisebbségek morális és anyagi támogatására, utóbbit részben közvetlenül a központi költségvetésből, részben a helyi önkormányzatok forrásaiból.

Az alkotmány 80. cikkelye szerint: „Az országgyűlésbe minden alkalomkor az olasz és a magyar közösség egy-egy képviselője választandó.” Vagyis Szlovénia legalább egy-egy parlamenti képviselői helyet garantál a két őshonos közösségnek, mégpedig úgy, hogy az olasz és a magyar képviselőnek abszolút vétőjoga van a kizárólag a nemzeti közösségek alkotmányban megállapított jogaira és

⁹ Kaltenbach Jenő már hivatkozott ombudsmani jelentése, 31–32.

¹⁰ Bár a szlovén nép kifejezést használja az önrendelkezési jog kapcsán. Marko: i. m. 128.

¹¹ Szilágyi Imre: A Szlovén Köztársaság és a határain kívül élő szlovénok. In Halász–Majtényi–Szarka (szerk.): *Ami összeköt? Státustörvények közel s távol*. 2004, 207.

¹² 11. és 61. cikk.

helyzetére vonatkozó ügyekben, beleegyezésük nélkül ilyen témájú törvény vagy más jogszabály nem fogadható el.¹³

A két őshonos kisebbség alkotmányban rögzített további speciális jogait a 64. cikk tartalmazza.¹⁴

Önálló döntési jogkörökkel ellátott közjogi öngazgató testületek, önkormányzatok létrehozásának joga helyi és országos szinten, melyeket az állam központi és helyi szervei kötelesek anyagilag finanszírozni.

Garantált közvetlen részvétel a kisebbség által is lakott helyi önkormányzatokban, vétőjoggal a közösséget érintő kérdésekben, beleértve a finanszírozás kérdéseit.

Széles körű nyelvhasználati jogok. Az általuk is lakott településeken nyelvük hivatalos (a helyi közigazgatás, nyomtatványok, helységnévtáblák, feliratok kétnyelvűek). Az olasz és a magyar kisebbség esetén az állam értéknek tartja és támogatja a kétnyelvűséget.¹⁵

Az általuk is lakott községekben az anyanyelvű oktatás joga az állami iskola-rendszerben saját tanterv alapján. Minden ott élő tanulónak kötelessége a másik helyi nyelvet is tanulnia (szlovéneknek az adott kisebbségi nyelven, olaszoknak, magyaroknak szlovénul).¹⁶

¹³ *A határon túli magyarság helyzete*. 1998, HTMH, 111. Kaltenbach Jenő ombudsmani jelentése, 31–32.

¹⁴ Ezen jogok egy része nem újdonságerejű, érvényesültek az 1974-es jugoszláviai, valamint szlovén tagköztársasági alkotmány elfogadása óta is. A HTMH jelentése a Szlovéniában élő magyar közösség helyzetéről 2007 tavaszáig, www.htmh.gov.hu. Gerencsér Balázs – Juhász Albin: A Kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón. *Magyar Kisebbség*, 2000/3, 319–324., Calic, Marie-Janine: i. m. 171–172.

¹⁵ A nyelvhasználatot kibontó törvények alapján a kevert lakosságú térségek elsőfokú bíróságain az eljárás egésze anyanyelven folyhat, az ítélet mindig kétnyelvű. Az érintett községek állami, önkormányzati hivatalainak betöltéséhez mindkét nyelv ismerete feltétel, a közfeliratok, helységnév- és utcatáblák kétnyelvűek. A hivatalnokok kétnyelvűsége azonban a gyakorlatban nem mindig érvényesül, sok szlovén dolgozik olyan helyeken, ahol elvileg a hivatalos ügyintézés kétnyelvű, de az illető nem tud magyarul vagy olaszul. Az őshonos nemzeti kisebbségekhez tartozók személyi okmányai (személyi igazolvány, útlevél) szintén kétnyelvűek, vezeték- és keresztnévüket anyanyelvük szerint használhatják. Calic: i. m. 177, Marko: i. m. 135.

¹⁶ Külön törvény szól az autochton kisebbségek különleges oktatási jogairól, a vegyes lakosságú településeken kétnyelvű vagy magyar, olasz egynyelvű iskolák, osztályok létesítésének jogát tartalmazza. Egynyelvű kisebbségi iskolák esetén a szlovén nyelv tanítása kötelező, a vegyes népességű területek szlovén egynyelvű iskoláiban pedig előírás a kisebbség nyelvének tanítása. Ennek alapján az olaszok anyanyelvű, a mura-vidéki magyarok pedig kétnyelvű iskolákban tanulnak.

Nemzeti identitásuk megőrzésére politikai, érdekvédelmi szervezeteket, saját intézményeket hozhatnak létre, gazdasági, tudományos, kulturális, oktatási tevékenységet fejthetnek ki.

Szabad kapcsolattartás az anyanemzettel és az anyaországgal.

Nemzeti szimbólumok (zászló, címer és himnusz) szabad használata. Ennek alapján a szomszéd országokban először Szlovéniában hangzott el nyilvánosan a Himnusz. Ebből alkotmánybíróági ügy lett, a testület a magyar kisebbség javára döntött.¹⁷

4. Parlamenti és politikai képviselő

A két őshonos nemzeti közösség jogai elsősorban az általuk is lakott községek területén érvényesülnek. A személyi elvű autonómia két esetben terjed ki az egész ország területére: a nemzetiségi parlamenti képviselő megválasztásában az ország bármely részén élő olasz, illetve magyar nemzetiségű polgár részt vehet, másrészt a két kisebbséghez tartozó középiskolásoknak Szlovénia bármely közép-fokú oktatási intézményében joguk van anyanyelvüket tanulni, amennyiben az előírt szükséges minimális tanulólétszám ehhez összejön.¹⁸

Azóta, hogy a parlament egykamarássá alakult, és a tagok létszáma a felére csökkent, a két autochton kisebbség mindegyike egy képviselőt küld a törvényhozásba. Parlamenti küldötteiket közvetlen és demokratikus választással jelölik ki maguk közül, a szlovéniai magyarok és olaszok lényegében egy-egy saját, elkülönült választási kerülettel rendelkeznek, a nemzetiségi képviselőkre csak a kisebbségek regisztrált tagjai szavazhatnak. A jelöltek listáját az országos kisebbségi tanácsok állítják össze, 30 kisebbségi választópolgár ajánlásával lehet felkerülni a jelöltek közé. A magyar és az olasz nemzetiségűek duplán voksolnak, egyrészt szlovén állampolgárként szavaznak a politikai pártokra, másrészt megválasztják a saját nemzeti kisebbségi képviselőjüket.

A szlovén pártok egy része támadja a pozitív diszkrimináción alapuló képviselői rendszert, a két garantált kisebbségi mandátum intézményét, a viszonylag kis létszámú, 90 tagú parlamentben előfordultak már ugyanis olyan helyzetek, amikor a kisebbségi képviselők játszották egy-egy döntésnél a mérleg nyelvének szerepét.

A szlovén parlamentben állandó kisebbségi bizottság működik, a két kisebbségi képviselő természetesen tagja a testületnek.¹⁹ A Nemzeti Közösségek Bizottsága

¹⁷ Tomka György: A muravidéki magyarok helyzete. In Blénesi – Mandel (szerk.): *Kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában (2002–2004)*. 2004, 44.

¹⁸ Devetak, Silvo: *Autonomy as one of the means of minorities protection – the case of Slovenia*. 10.

¹⁹ Calic: i. m. 178, Marko: i. m. 131.

hattagú, a négy szlovén nemzetiségű honatya mellett az elnök jelenleg Roberto Battelli, aki 1992 óta képviseli az olasz közösséget a szlovén országgyűlésben.²⁰ A bizottság elnökhelyettesének tisztét immár 15 éve Pozsonec Mária tölti be, ő a magyar közösség parlamenti képviselőjeként az ötödik ciklusát dolgozza a törvényhozásban. Legutóbb a 2004-ben megtartott választásokon a muravidéki magyar választók 34%-os támogatásával őrizte meg mandátumát.²¹

A parlamentben a két kisebbségi képviselő elvileg szóban és írásban is használhatja anyanyelvét, a gyakorlatban a nemzetiségi ügyekre szakosodott parlamenti bizottságban tehetik ezt meg. Más makropolitikai, állami intézményben a kisebbségi nyelveknek nem jut szerep.²²

A két őshonos közösség politikai képviselete érdekében pártokat, érdekképviseleti szervezeteket hozhatnak létre. Mivel két parányi népcsoportról van szó, kifejezetten politikai pártjuk nem alakult, jóval inkább szélesebb értelemben vett (politikai, kulturális) érdekvédelmi jellegű szerveződések lettek életre. A még a jugoszláv időszak kezdetein létrejövő Olasz Unió a kisebbségi önkormányzatok mellett máig a horvátországi és a szlovéniai olaszok legfőbb képviseleti szerve, mellette a szlovén függetlenség és a demokratizáció óta két új olasz szervezet is tevékenykedni kezdett. A szlovéniai magyaroknak nemzeti tanácsaik mellett számos kulturális egyesületük van, de nincs külön politikai érdek-képviseleti szervezetük, nem létezik önálló magyar etnikai párt, és a magyarság egyik szlovén politikai párthoz sem kötődik.²³

5. Az autonómia nemzeti öngazgató közösségei

Szlovéniában a kisebbségi önkormányzatok létrehozásának jogát Magyarországhoz hasonlóan tehát alkotmányosan elismerik. Az alkotmány alapján 1994 decemberében hatályba lépett az öngazgató nemzeti közösségekről szóló 65. számú törvény, amely részleteiben biztosította a két őshonos kisebbségnek a személyi autonómia korábbiaknál is kiterjedtebb változatát. A magyar és olasz kisebbség külön önkormányzatiságát az általuk hagyományosan lakott községekben garantálják, illetőleg országos szintű önkormányzatot is létrehozhatnak – míg

²⁰ Szlovénul Komisija za narodni skupnosti, hivatalos angol fordításban: Commission for National Communities. www.dz-rs.si

²¹ *A HTMH jelentése a Szlovéniában élő határon túli magyar közösség helyzetéről*, 2007 tavaszáig, www.htmh.gov.hu. Ami pedig a végrehajtás hatalmi ágát illeti, a szlovéniai kormányzaton belül a kisebbségi ügyek titkársága működik.

²² Marko: i. m. 135.

²³ Marko: i. m. 144–145, *HTMH-jelentés a Szlovéniában élő határon túli magyar közösség helyzetéről*, 2007 tavaszáig, www.htmh.gov.hu.

Szlovénia többi kisebbségére ezek a jogok nem vonatkoznak. A törvény alapján a korábbi nemzetiségi öngazgató közösségek (így a muravidéki, illetőleg a helyi lendvai és a muraszombati kisebbségi képviselőtestületek) átalakultak nemzeti öngazgató közösségekké.²⁴

Szlovéniában a községek nem a helyi önkormányzatok települési szintjét jelentik, hanem több települést összefogó közigazgatási egységet, amelyek jóval inkább a magyarországi kistérségeknek felelnek meg. 1994-ig 61 egységre tagolódott az ország területe, a muravidéki magyarság kettőben élt, Lendva és Muraszombat körzetében. A helyi önkormányzati rendszer 1994-es reformjával 157 község jött létre, Muravidéken (Prekmurje) a magyar vonatkozású kettőből három alakult: a leginkább magyarul Lendva határai nem módosultak, a másik két körzet kisebb magyar népességgel rendelkezett. A későbbiekben a magyarok által is lakott három közigazgatási egységből öt község formálódott, a muravidéki magyarság mindegyikben működtet kisebbségi önkormányzatot. A hatályos közigazgatási felosztás határai a korábbihoz képest inkább tekintetbe veszik az etnikai elvet. A módosítás érintetlenül hagyta a tengermelléki Primorska régió Izola, Koper, Piran részben olaszok lakta községeinek határait.²⁵

Az öngazgató nemzeti közösségekről szóló törvény szerint a kisebbségi önkormányzatok saját belső szervezeti felépítésüket, működésüket, döntéshozatali eljárásukat maguk irányítják. Kimondja, hogy a községi szintű öngazgató nemzeti közösségek (a magyarországi kisebbségi törvény szóhasználatában helyi kisebbségi önkormányzatok) legfőbb szerve a tanács, amelynek taglétszámáról, megválasztásának módjáról, a kisebbségi választói névjegyzékről teljes a kisebbségi önrendelkezés.²⁶

Helyi kisebbségi önkormányzat természetesen csak az őshonos közösségek által lakott településen jöhet létre, választásán pedig csak az adott népcsoport tagjai vehetnek részt. A községi nemzeti tanácsokat a helyhatósági választásokkal egy időben, az ott élő olasz, illetve magyar nemzetiségű polgárok választhatják meg, közülük is azok, akik a szabad identitásválasztás elve alapján jelentkeztek, és felkerültek a kisebbség külön választási névjegyzékére. A szlovén szabályozás szerint a névjegyzékre való felkerüléshez nem elég az önbevalláson alapuló jelentkezés, hanem az adott őshonos közösségnek is el kell ismernie a kisebbségi

²⁴ Az alkotmányon és a nemzeti öngazgató közösségekről szóló törvényen kívül több mint 30 egyéb törvény és más jogszabály tartalmaz a szlovéniai kisebbségekre vonatkozó részeket.

²⁵ Devetak, Silvo: *Autonomy as one of the means of minorities protection – the case of Slovenia*, 6.

²⁶ Korhecz Tamás: A kisebbségi önkormányzatok megválasztásának szabályai a magyar, a szlovén és a jugoszláv közjogban. In Halász–Majtényi (szerk.): *Regisztrálható-e az identitás?* 2003, 113.

séghez tartozást. Ennek értelmében a kisebbségi névjegyzéket az adott községi nemzeti öngazgató közösség háromtagú bizottságai állították össze, e testületek döntöttek arról, kit regisztrálnak.²⁷ A szlovéniai magyarok esetében a bizottságok működése formai volt, a muravidéki nemzeti öngazgató közösség 1994. évi határozata alapján a jegyzékre bárki felkerülhetett, ha aláírásával megerősítette nemzeti hovatarozását.²⁸

A szlovén alkotmánybíróság 1998-ban megvizsgálta a két őshonos kisebbséghez tartozók választási különjogait. Nem találta alkotmányellenesnek, hogy a nemzeti közösségek tagjai a helyi választásokon két szavazattal rendelkeznek: voksolnak a helyhatóság és saját nemzeti tanácsuk képviselőjelöltjeire, indoklásuk szerint az eljárás ugyan nem felel meg a választójogi egyenlőség elvének, de máskülönben nem biztosítható a képviselővel való alkotmányos jog érvényesülése.

Az alkotmánybíróság megerősítette a szabad nemzetiségi identitásválasztás jogát, de azt is leszögezte, hogy visszaélésekre adhat alkalmat, ha kizárólagosan önbevallás alapján fel lehet iratkozni a névjegyzékbe, „lényegében megsemmisülnének az őshonos nemzetiséghez tartozók külön jogai”, kisebbséghez tartozás „nemcsak az egyén akaratának függvénye, hanem annak a közösségnek az ügye is, amely ezt a személyt tagjának tekinti, és bejegyzi az egyedi választói jegyzékbe”.²⁹ A testület azonban jogbiztonságot sértőnek minősítette azt az eljárást, hogy a helyi nemzeti közösségek bizottságai mindenféle jogilag rögzített kritérium nélkül szabadon – akár önkényesen is – dönthettek a regisztrációról.

Az alkotmányellenes helyzet megszüntetésére a szlovén parlament 2002-ben új törvényt alkotott a választói nyilvántartás szabályairól, és ebben megerősítette azt az elvet, hogy a két őshonos nemzeti közösséghez tartozás az egyén nyilatkozatán, valamint a kisebbségi közösség döntésén alapul, amit azonban a kisebbség nem hozhat meg önkényesen, hanem önkormányzataiknak a regisztrációhoz ki kell dolgozniuk a nemzetiségi hovatarozás igazolásának objektív kritériumrendszerét.³⁰

A szlovén modell szerint tehát az tartozhat az őshonos kisebbség közé, aki önbevallásán túl objektív szempontok alapján is oda tartozik, és akit a közösség is annak fogad el. A rendszer sikerét, életképességét bizonyítja, hogy a statisztikai adatok tanúsága szerint a két nemzeti közösség szinte minden tagja kérte felvételét, és fel is került a kisebbségi különválasztói névjegyzékbe, a választásokon pedig még

²⁷ A szocialista rendszerben is létezett már névjegyzék a nemzetiségi tanácsok megválasztására. Korhecz Tamás: *A kisebbségi önkormányzatok megválasztásának szabályai a magyar, a szlovén és a jugoszláv közjogban.* 112–113.

²⁸ A MMNÖK Képviselő-testületének határozata a nemzeti tanácsok megválasztásáról, II. 5. szakasz. In *Lendvai Népújóság*, 1994. november 18.; Kaltenbach Jenő országgyűlési biztosi jelentése, 31–32.

²⁹ Kaltenbach Jenő ombudsmani jelentése, 31–32.

³⁰ Korhecz Tamás: i. m. 115.

nem derült fény visszaélésekre. A modell alkalmasnak bizonyult arra, hogy „valós közösségi legitimációval rendelkező testületek képviseljék a kisebbségeket”.³¹

Maga a választás közvetlen, titkos és kislistás módszerrel történik, azok lesznek képviselők, akik a legtöbb szavazatot kapják a listán. A választáson az indulhat, akit legalább 15 fő vagy valamilyen nemzetiségi jellegű tevékenységet végző intézmény jelöl. A helyi önkormányzatok különleges, nemzetiségi státusú képviselői automatikusan a helyi nemzeti tanács tagjai is lesznek.³²

A személyi elv alapján felálló községi kisebbségi önkormányzatok tanácsai a nemzetiségi lakosságú 8 közigazgatási egységben széles körű autonómiával rendelkeznek, a helyi ügyek széles spektrumában vonják be őket a döntéshozatalba, a kisebbséget közvetlenül érintő ügyekben vétőjoguk, illetve véleményezési joguk van. Amellett, hogy a két őslakos nemzeti kisebbség egy-egy képviselőt küld a szlovén parlamentbe, a nyolc érintett község önkormányzataiban szintén garantált mandátummal rendelkeznek.³³ Az 1994. évi 57. számú törvény bontotta ki azt az alkotmányos jogukat, miszerint a „nemzetiségileg vegyes térségekben” az olasz és a magyar őshonos kisebbségek részt vehetnek a helyi önkormányzatok munkájában, és ott „a kisebbségeket érintő ügyekben meghatározó szerepük van”.³⁴

A községi szintű nemzeti tanácsok hatáskörükben önálló döntéshozók, jogkörük az intézményalapítás és egyéb tevékenység minden olyan területen, amely hatással van a nemzeti közösség életére. Ez elsősorban kulturális tartalmú autonómiát jelent, vagyis saját kulturális intézményeket, újságokat, könyvkiadót. A kisebbségi önkormányzatok részt vesznek a kisebbségi oktatás megszervezésében, a tantervek elkészítésében, saját oktatási intézményeket létesíthetnek és működtethetnek, az adott község alap- és középfokú iskolái mindegyikében, ahol nemzetiségi diákok tanulnak, képviselőik jelen vannak az iskolai tanácsokban.³⁵

Az olasz, illetőleg a magyar községi nemzeti öngazgató tanácsok saját tagjaikból létrehozhatják a szlovéniai olasz, illetve magyar „össz nemzeti” önkormányzatokat. A két „országos” kisebbségi önkormányzat országos szinten a községi nemzeti öngazgató közösségekhez hasonló jogkörökkel rendelkezik,

³¹ Kaltenbach Jenő ombudsmani jelentése, 31–32, Korhecz Tamás: i. m. 116.

³² *A HTMH jelentése a Szlovéniában élő magyar közösség helyzetéről*, 2007 tavaszáig, www.htmh.gov.hu.

³³ Pataki G. Zsolt: Overview of Proposals for Minority Self-Governments of Hungarian Minorities in Central Europe. In Gál Kinga: *Minority Governance in Europe*, 2002, Open Society Institute, 251–257, Marko: i. m. 147.

³⁴ Szarka László: *A kormányzati szerepvállalás hatása a kisebbségi magyar pártok önkormányzati politikájára*. www.mtaki.hu/docs/kisebbsseg_es_kormpol

³⁵ És ahogy említettük, összeállítják a kisebbségi választói névjegyzéket. *HTMH-jelentés a Szlovéniában élő magyar közösség helyzetéről*, 2007 tavaszáig, www.htmh.gov.hu. Devetak: i. m. 8., Korhecz Tamás: i. m. 111.

javaslatokkal fordulhat a szlovén parlamenthez és kormányhoz, állást foglalhat a kisebbséget érintő ügyekben. Az anyaországgal kötendő államközi szerződések tárgyalásain részvételi joguk van. Részt vesznek kisebbségi parlamenti képviselőjük megválasztásának a lebonyolításában. A közszolgálati televízió és rádió nemzetiségi programjait illetően egyetértési joguk van, a programtanácsokba és a két közmédia elnökségébe képviselőket delegálnak.³⁶

A szlovéniai magyar önkormányzat

A magyar nemzeti közösség Muravidéken a következő nemzetiségileg vegyesen lakott községekben él: Lendva (Lendava, itt laknak a legtöbben, a kistérség névadó települése a muravidéki magyarság központja), Dobronak (Dobrovnik), Hodos (Hodoš), Muratapolca (Moravske Toplice) és Salovci (Šalovci).

A szlovéniai magyarok 1990 nyarán újjászervezték a magyarság identitásának, kulturális érdekeinek védelmére alakult Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösséget. A független Szlovénia alkotmányának és a nemzeti öngazgató közösségekről szóló 1994. évi törvénynek az elfogadása után a kisebbségi magyar önkormányzatok is átalakultak.

Az 1994 decemberében tartott helyhatósági választásokat követően Muravidék három községében (Lendva, Hodos, Muratapolca) megalakultak az öngazgató magyar közösség helyi tanácsai, a településen élő magyar nemzetiségűek számától függően a testületek létszáma azóta is 5 és 20 fő (Lendva) között váltakozik. A községi nemzeti tanácsok választott képviselői létrehozták a 18 tagú Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsát (a továbbiakban muravidéki tanács), emellett Lendván magyar polgármestert választottak.

Az 1998 novemberében lebonyolított helyhatósági választások alkalmával az önállóság mellett döntő új községekben is választottak magyar öngazgatási tanácsot. Összesen öt községben alakult kisebbségi önkormányzat, valamint Lendva és Hodos is magyar nemzetiségű polgármestert kapott. A községi nemzeti tanácsok képviselői maguk közül titkos szavazással megválasztották a muravidéki tanács 21 tagját. A választások után, 1999-ben a muravidéki tanács új alapszabályt fogadott el, a szervezet elnevezését Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösségre (MMÖNK)³⁷ változtatta, s többek között döntöttek szakmai alapon szervezett, tanácsadó feladatokat ellátó, állandó kulturális-vallási, oktatási, gazdasági bizottságok alapításáról is. 2002 őszén tartottak újabb kisebbségi önkormányzati választásokat Szlovéniában, ennek eredményeként az öt községi

³⁶ Devetak: i. m. 9, Marko: i. m. 140–141.

³⁷ Szlovénul Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, PMSNS. Az első alapszabály még 1994-ben készült. <http://www.muravidek.si/hun/organiziranost.html>

nemzetiségi tanács ismét megalakult, és újválasztották a MMÖNK tanácsát is, azonban Lendva élére ezúttal szlovén polgármester került.³⁸

A legutolsó választásokra 2006 őszén került sor, azután alakult meg jelenlegi összetételében a muravidéki tanács. 2006 novemberétől Kocon József az elnöke, aki a hivatalát alig egy évig betöltő Vida Ferencet váltotta fel, előtte pedig Tomka György látta el az elnöki teendőket.³⁹

A muravidéki tanács és a községi magyar tanácsok képviselőinek megválasztásáról, a tanácsok működéséről autonóm módon maga a magyar közösség határoz, minden magyar nemzeti tanács a saját statútuma alapján tevékenykedik. A községi kisebbségi önkormányzatok által létrehozott, közjogi státusú Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség a magyar nemzetiség csúcsszervezete Szlovéniában, lényegében országos szintű szervezet, nevének megfelelően azért koncentráldódik mégis az állam egy meghatározott területére, mert Muravidéken kívül alig-alig él nemzetiségét megtartó szlovéniai magyar az országban.

A Lendva székhellyel működő MMÖNK ellátja a muravidéki magyarság politikai képviseletét, emellett a kulturális autonómia legfőbb letéteményese. Célját, hatáskörét és szervezeti felépítését részletesen az alapszabályzat tartalmazza, amelynek jelenleg hatályos változatát a MMÖNK 2006 októberében fogadta el.

A hatályos statútum szerint a MMÖNK legfőbb feladata és célja a muravidéki magyar közösségnek és anyanyelvének, nemzeti tudatának megőrzése, tárgyi és szellemi örökségének ápolása, igényeinek és érdekeinek érvényesítése, valamint az alkotmány által garantált különjogok gyakorlása.⁴⁰

Ennek érdekében kulturális, művelődési és tájékoztatási szervezeteket és közintézményeket alapít, illetve társalapít, és részt vállal a térség kéttannyelvű iskoláinak létrehozásában, működtetésében, a muravidéki magyarságot érintő oktatási-nevelési munka szervezésében, fejlesztésében. A muravidéki magyarság fejlődése érdekében ösztönzi és megszervezi a kulturális, a kutatási, a tájékoztatási, a könyvkiadási és a gazdasági tevékenységeket, erősíti az anyanemzettel, a kisebbségben élő magyar közösségekkel való kapcsolatokat, továbbá kapcsolatokat ápol az egyéb kisebbségekkel és a nemzetközi szervekkel is. A hatáskörébe tartozó összes kérdéstről önállóan dönt, illetve hozzájárulása szükséges a muravidéki magyar nemzeti közösség külön jogainak védelmére vonatkozó állami szabályozásban; véleményezi a szlovéniai kisebbségi törvénytervezeteket, a muravidéki magyarság helyzetét is érintő kérdésekben állást foglalhat, javaslatokat, kezdeményezéseket terjeszthet be a szlovén parlamenthez és más illetékes szervekhez. Munkája során szorosan együttműködik a nemzetiségi parlamenti

³⁸ *A HTMH jelentése a Szlovéniában élő határon túli magyar közösség helyzetéről*, 2007 tavaszáig, www.htmh.gov.hu.

³⁹ www.muravidek.si

⁴⁰ Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség honlapja: www.muravidek.si

képviselővel, valamint a szlovén kormány kisebbségi hivatalával. A MMÖNK a magyar nemzet szimbólumait használja, a törvény és más önkormányzati szabályzatok előírásainak megfelelően.⁴¹

A Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzetiségi Közösség legfelsőbb szerve a négyévente újraválasztott muravidéki tanács, amelynek 21 tagja van, a községi magyar nemzeti önkormányzati közösségek tanácsaiból Lendva 10, Dobronak 4, Muratapolca 3, Hodos 2, Šalovci 2 tagot delegál. A tanács munkáját elnök vezeti, egyben ő képviseli a muravidéki magyar közösséget. A muravidéki és a községi nemzeti tanácsok munkáját az elnökség hangolja össze, tagjai a MMNÖK elnöke, alelnöke és a községi magyar önkormányzatok elnökei. Az elnökség a döntéseket olyan konszenzus alapján hozza meg, ahol konszenzuson minden jelenlevő tag szavazata egy kivétellel értendő.⁴²

6. Az anyaországok szerepe

Ami Szlovénia és szomszédos államok kapcsolatainak kisebbségi vetületeit illeti, a szlovén állam lényegében kinyilvánította, hogy a szomszédos államoktól az ott élő szlovén népcsoportok esetében az őshonos kisebbségekre vonatkozó szlovén kisebbségvédelmi gyakorlatot tartja mérvadónak, amikor 1996-ban parlamentje határozatot hozott a szomszédos országokban élő, őshonosnak tekintett határon túli szlovénokról. Eszerint ugyanis Szlovénia támogatja az őshonos szlovén kisebbségek autonómiáját, politikai jogalanyiságát, a törvényhozói és egyéb politikai, igazgatási testületekben garantált képviselőket.⁴³

Magyarország és a jugoszláviai szlovén tagállam hagyományosan jó viszonyban állt egymással, ami a kisebbségpolitikára is vonatkozott. A független Szlovénia egyedülálló gesztussal országa első budapesti nagykövetének muravidéki magyart nevezett ki. Az 1992-ben aláírt magyar–szlovén kisebbségvédelmi egyezmény elismerte a két érintett kisebbségi közösség kollektív jogait, az autonómiához való jogot, garanciákat nyújtott az anyanyelvű oktatás, kultúra, az anyanyelv közéleti

⁴¹ A működéséhez szükséges eszközöket nagyrészt a szlovén állam biztosítja.

⁴² A muravidéki magyar önkormányzat gyakorlati tevékenységének bemutatására nem vállalkozom. <http://www.muravidek.si/hun/organiziranost.html>

⁴³ Szlovén becslések szerint 100–120 ezer fő az olaszországi, 50–60 ezer az ausztriai, 5 ezer a magyarországi, 25 ezer fő a volt jugoszláv tagköztársaságokban élő szlovénok száma. Ezenkívül 300–500 ezer kivándorolt szlovént tartanak számon. Arányaiban csaknem annyi szlovén él az ország határain kívül, mint magyar. A szlovén törvényhozásban külön parlamenti bizottság foglalkozik a külhoni szlovénokkal. 1995-ben a külügyi tárcán belül létrejött a Határon Túli Szlovénok Hivatala. Szilágyi Imre: *A Szlovén Köztársaság és a határain kívül élő szlovénok*. 2004, 204–205, 208–209.

használata, a gazdasági fejlődés és a közösséget érintő döntéshozatalban való részvétel területén. Szlovénia gyakorlatilag újra megerősítette az alkotmányában már rögzített kisebbségi jogokat.⁴⁴ A két érintett, hasonló nagyságrendű népcsoport esetében a reciprocitás elvében is megegyeztek a felek. Ez a magyarországi szlovénok esetében annyiban nem érvényesül, hogy a helyi kisebbségi önkormányzatiság, a helyi szintű politikai képviselő garntálása mellett a magyar parlamentben nincs képviselőjük – mint ahogy egyik hazai népcsoportnak sincs, pedig a magyar alkotmány és a kisebbségi törvény egyaránt rögzíti ezt a jogot.

Olaszországgal a helyzet még bonyolultabb. Alighogy Szlovénia és Horvátország kivívta függetlenségét, a nyugati szomszéd erőteljesen követelni kezdte, hogy egy 1983-as olasz–jugoszláv szerződés alapján a két új állam fizessen kártérítést a szlovén és horvát területekről 1945 után elmenekült olaszoknak. Az olasz állam a menekülteknek nyújtott jóvátételhez kötötte Szlovénia EU-tagságának támogatását, a szlovénok nem tudtak ellenállni ennek a nyomásnak, az Európai Unió ugyanis az olasz igény mellé állt.⁴⁵ Az olasz anyaállam másrészt arra törekedett, hogy elérje az isztriai olaszok autonómiáját, politikai képviselőtük, hivatalos nyelvhasználatuk és egyéb kollektív jogaik garntálását, illetőleg azt, hogy az új határokkal kettévágott isztriai olasz közösség egysége ne szűnjön meg, rendelkezhessenek közös intézményekkel, és legyen teljesen szabad számukra a horvát–szlovén határon való átlépés.⁴⁶ Olaszország a két délszláv utódállamban élő olasz kisebbség helyzetének javításáról szóló háromoldalú megállapodáshoz kötötte a két ország önállóságának elismerését. A szlovén fél csak akkor lett volna erre hajlandó, ha az olasz állam cserében bilaterális szerződést köt az olaszországi szlovénok védelméről, illetőleg rájuk vonatkozóan kisebbségvédelmi törvényt fogad el, a szlovén nyelv használatáról szóló, évtizedek

⁴⁴ Az egyezmény végrehajtásának felügyeletére, a nemzeti kisebbségek jogai terén megvalósuló együttműködés harmonizálására 1995-ben magyar–szlovén kisebbségi vegyes bizottság alakult, működése kisebb zökkenőktől eltekintve folyamatos és konfliktusmentes. www.kulugyminiszterium.hu

⁴⁵ A szlovén állam még azt is kénytelen volt lehetővé tenni, hogy területén az EU polgárai is földtulajdonhoz jussanak, mégpedig úgy, hogy akik valaha Szlovéniában legalább három évig állandó lakással rendelkeztek, elővásárlási jogot kaptak. Ez a kitétel egyértelműen az 1945 után a térséget kényszerűen elhagyó olaszoknak szólt. Szilágyi Imre: „Szép dolog szlovénnek lenni, de nem könnyű”. In *Pro Minoritate*, 1999/tél, 38, Ramet, Sabrina, P: The Slovenian Success Story. *Current History*, 97, Vol. 1998, 617. No., 114–116.

⁴⁶ Trifunovits Andrea: *Az olasz–szlovén és az olasz–horvát kapcsolat a kisebbségi kérdés tükrében*. Szakdolgozat, Budapest, 1995, BKE, 10–17., Vízi Balázs: *A határon túli olaszoktól a külföldön élő olasz állampolgárokig*. 2004, 184. A szlovén–horvát határral kettéosztott, Isztrián élő olasz közösség számára a határok átjárhatósága máig nem valósult meg, bár ennek intézményi kereteként az „eurokonfom” Isztria Eurorégió megvalósítására törekedtek.

óta hatályban levő törvényt pedig végre valóban alkalmazza.⁴⁷ Komoly viták után végül Olaszország elfogadta a szlovénok igényeit. A két ország közötti viszony ezek után normalizálódott, de a kisebbségvédelmi és a kárpótlási kérdéseket máig nem sikerült teljesen és megnyugtatóan rendezni. Szlovénia ugyan kifizette a kártérítést az olasz menekülteknek, de Olaszország ezzel még nem tekinti lezártnak a kérdést. A másik oldalon pedig 2000-ben a két ország kulturális együttműködési megállapodást kötött egymással, benne kisebbségi jogi cikkelyekkel, illetve az olasz állam 2001-ben elfogadta a szlovén kisebbség védelméről szóló törvényt, de Szlovénia sérelmezi, hogy a törvény végrehajtása kívánivalókat hagy maga után, amelyben egyébiránt a százezernyi szlovén országos politikai képviseléről szó sincs.⁴⁸

7. Összegzés

Az Európában széleskörűen elterjedt vélemény szerint Szlovénia azon ritka országok közé tartozik, amely függetlenné válása óta – sőt már jugoszláv tagállamként is – szakított a nemzetállami szemlélettel, multinacionális, kisebbségbarát politikai alapállás jellemzi, a kisebbségekkel kapcsolatban türelmes, pozitív megkülönböztető magatartást tanúsít, amelyet két történelmi kisebbségének (magyar, olasz) jogállása ékesen bizonyít.

Más nézőpontok szerint azonban Szlovénia többségi, államalkotó nemzete még nem mentes a nemzetállam-építő ambícióktól. Ezt az álláspontot látszik igazolni az a tény, ahogyan Szlovénia a területén élő nem szlovén nemzetiségű volt jugoszláv állampolgárokhoz viszonyul, akiket nem ismer el kisebbségként, ergo kisebbségi jogokat sem igényelhetnek.

A kétarcú szlovén kisebbségpolitikát talán a szlovén nemzeti identitás jellege is magyarázza, mindig is kicsiségük és fenyegetettségük problémája, a német, az olasz, majd a horvát, szerb asszimilációs törekvésektől való félelem élt bennük.

⁴⁷ Olaszországban szlovénok ma Friuli-Venezia Giulia tartomány mintegy 30 településén élnek, főleg Udine, Gorizia és Trieszt körzetében, egy többé-kevésbé összefüggő sávon az olasz–szlovén hegyvidéki határ mentén (döntően két-, de három- vagy akár négynyelvű községekben – szlovén, olasz, friulán, német).

⁴⁸ Szilágyi Imre: Szlovén dilemmák a bezárkózás és a nyitottság között. In Kiss J. László (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában*. 2003, 334. Ami a horvát–olasz relációt illeti, a két állam 1998-ban kisebbségvédelmi megállapodást kötött az olasz kisebbség védelméről, ugyanakkor az olasz menekültek kárpótlásának vitája Horvátországgal még nem zárult le. Vízi Balázs: *A határon túli olaszoktól a külföldön élő olasz állampolgárokig*. 184.

A szlovénok mindig bizalmatlanok voltak a többi délszláv néppel szemben, a délszláv háborúk hatása is mindmáig érződik a szlovénok nemzettudatában.⁴⁹

Bárhogyan is vélekedünk Szlovénia nemzetállami mivoltáról, egy dolog mindenképpen vitán felüli, két elismert nemzeti kisebbségével európai összehasonlításban kivételesen nagyvonalúan bánik, a magyar és az olasz közösség koherens és minden elemében kibontott személyi elvű (néhol területi elemekkel dúsított), kulturális tartalmú autonómiával rendelkezik, a szlovén állam minden szóba jöhető eszközt biztosít számukra, amely a tartós megmaradásukat szolgálja. Az olasz és magyar kisebbség politikai, kulturális jogai nagyvonalúan és igényeknek megfelelően szabályozottak. Részük van az anyanyelvű közoktatásban, a kulturális tartalmú kisebbségi önkormányzatiságban, és a valódi tartalommal ellátott helyi, illetve parlamenti országos politikai képviselőletben is. A határon túli magyar és olasz kisebbségek közül a szlovéniai magyarok és olaszok jogi helyzete, autonómiája, kulturális intézményrendszere, az identitás megőrzését érintő politikai környezete a legstabilabb, legkedvezőbb.

Mindennek nem csökkenti az értékét, hogy az e két kisebbségre tekintettel modellértékű szlovén kisebbségpolitika célja a múltban, jugoszláviai tagállamként és a jelenben, önálló országként egyaránt a példamutatás – elsősorban a szomszédos országok számára, ahol a két szlovéniai kisebbséghez képest sokkal több szlovén él.

Szlovénia kisebbségbarát, a személyi autonómiát garantáló politikája ösztönzően hatott a magyar és olasz kisebbség önszerveződésére, kis létszámuk, csekély értelmiségi bázisuk miatt e népcsoportok önmagukban nem tudtak volna megszervezni egy alulról szervezett önkormányzati struktúrát, érdemi politikai képviselőletet végképp nem tudtak volna szerezni. Az állam segítsége tehát szükséges (ugyanakkor nem elégséges) feltétele egy jól működő személyi elvű autonómiának, ehhez kell még az elkötelezett vezetőkkel, értelmiségiekkel rendelkező kisebbség egységes közösségi akarata, így biztosítható az autonómia valódi, „autonóm” tartalommal feltöltése.

Szlovénia két őshonos kisebbségét tehát nem fenyegetik nemzetállami asszimilációs törekvések, a természetes beolvadás azonban könnyen elorsvaszthatja a két közösséget, legnagyobb gondjuk a drasztikus népességcsökkenés. A kisebbségbarát környezet ellenére a tengeremelléki olaszok és a muravidéki magyarok létszáma közelít ahhoz a kritikus ponthoz, amikor az asszimilálódás semmiféle eszközzel nem tartóztatható fel. Még a garantált és tartalmas országos, regionális és helyi szintű politikai képviselőlet meglétével sem könnyű feladat a természetes asszimilációs tendenciák megfordítása vagy legalábbis lassítása, a két kis nemzeti közösség megszervezése, a magyar és olasz lakosság nemzeti identitásának és kultúrájának megőrzése és fejlesztése.

⁴⁹ Szilágyi Imre: „Szép dolog szlovénnek lenni, de nem könnyű”. 1999, 33–35, Kincses Ágnes: A szlovén sikertörténet. *Kisebbségkutatás*, 1998/4, 508.